

УДК159.955:378.147-057.875

Кременчуцька М. К., к. психол. н., професор,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (м. Одеса, Україна)
mkk@onu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. Стаття присвячена практичному впровадженню активних методів навчання для розвитку критичного мислення у студентів-психологів. Автори підкреслюють важливість критичного мислення у системі "soft skills" як ключової компетенції для професійної діяльності психологів. Особлива увага приділяється практичному впровадженню активних методів навчання при викладанні "Експериментальної психології". Описується методика проведення семінару-дискусії, в якому студенти розподіляють ролі (доповідачі, опоненти, критики) та аналізують психологічні експерименти. Автори відзначають ефективність цього методу у формуванні навичок критичного мислення, що підтверджується результатами проміжного контролю знань студентів.

Ключові слова: критичне мислення, активні методи навчання, студенти-психологи, семінар-дискусія, експериментальна психологія.

Abstract. The article focuses on the practical implementation of active learning methods for developing critical thinking in psychology students. The authors emphasize the importance of critical thinking in the system of "soft skills" as a key competency for professional psychological practice. Special attention is paid to the practical implementation of active learning methods in teaching "Experimental Psychology." The article describes the methodology of conducting a discussion seminar where students are assigned different roles (presenters, opponents, critics) and analyze psychological experiments. The authors note the effectiveness of this method in developing critical thinking skills, which is confirmed by the results of students' interim knowledge assessment.

Key words: critical thinking, active learning methods, psychology students, discussion seminar, experimental psychology.

У сучасному світі, що характеризується швидкими змінами та інформаційним перевантаженням, критичне мислення є однією з ключових компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності та особистісного розвитку майбутніх фахівців. Воно виступає ключовим компонентом у системі "soft skills", адже критичне мислення допомагає здобувачам вищої освіти не

лише ефективно засвоювати знання, а й приймати виважені рішення, адаптуватися до швидких змін та вирішувати складні завдання.

Критичне мислення є однією з ключових навичок майбутніх психологів, оскільки їхня майбутня робота пов'язана з аналізом складних психологічних явищ та наданням професійної допомоги. Психологи часто працюють з інформацією, що може бути викривленою під впливом емоцій або соціальних факторів. Професійна психологічна діяльність вимагає глибокого аналізу інформації, вміння відокремлювати факти від суб'єктивних суджень та ухвалювати обґрунтовані рішення. Тому здатність критично аналізувати отримані дані дозволяє їм ефективно діагностувати проблеми клієнтів, перевіряти валідність психологічних тестів та використовувати наукові методи для пошуку рішень. У системі "soft skills" критичне мислення тісно пов'язане з емоційним інтелектом, емпатією та вмінням конструктивно вирішувати конфлікти. Майбутній психолог повинен не лише аналізувати ситуацію, а й розуміти почуття та переживання інших людей, щоб знаходити ефективні способи допомоги. Навичка критичного мислення допомагає майбутнім спеціалістам аналізувати аргументи, уникати когнітивних упереджень, та розпізнавати маніпуляції. Для студентів це означає вміння конструктивно оцінювати наукові джерела, перевіряти достовірність інформації та формулювати логічно обґрунтовані висновки. Таким чином, критичне мислення є важливим елементом психологічної компетентності.

Згідно з таксономією Блума, яка класифікує навчальні цілі та навички, критичне мислення поділяється від нижчих до вищих рівнів [3].

Запам'ятовування, як вміння розпізнавати, зберігати та відтворювати інформацію; розуміння, як здатність пояснювати концепції, інтерпретувати матеріал та класифікувати інформацію; застосування знань у нових контекстах та вирішення завдань на основі наявної інформації – відносяться до нижчих рівнів. Вони допомагають засвоювати та використовувати знання, що є необхідною основою для розвитку критичного мислення.

Аналіз, як поділ інформації на складові частини для кращого розуміння її структури; синтез, об'єднання елементів у єдину систему, створення нових ідей чи рішень; оцінка, як формування суджень про значущість інформації, базуючись на певних критеріях та стандартах – відносяться до вищих рівнів.

Критичне мислення є інтегральною складовою та проявляється переважно на вищих рівнях таксономії Блума, коли людина не лише запам'ятовує чи застосовує знання, а й аналізує інформацію, шукає нові рішення та робить аргументовані висновки. Розвиток цих навичок є ключовим для навчання.

У практиці навчання студентів-психологів часто переважають традиційні методи навчання, які можуть бути корисними для базового засвоєння

інформації, проте, як правило, вони спрямовані на репродуктивне засвоєння знань і обмежують розвиток критичного мислення. Це зумовлює необхідність пошуку та впровадження ефективних методів навчання, які б сприяли розвитку критичного мислення як ключової компетенції.

Активні методи навчання, такі як проблемне навчання, кейс-стаді, дискусії, рольові ігри, проекти, робота в групах є одними з найбільш перспективних у професійній підготовці майбутніх фахівців та значно ефективніші за традиційні у розвитку критичного мислення. Ці методи сприяють глибшому розумінню матеріалу, формують навички аналізу, оцінки та синтезу інформації, передбачають активну участь студентів у навчальному процесі, стимулюють їх до аналізу інформації, розв'язання проблем та самостійного пошуку рішень.

У практиці викладання навчальних дисциплін в системі університетської освіти в Україні накопичений чималий досвід використання активних методів навчання [2].

В своїй практиці викладання предмету «Експериментальна психологія» студентам-психологам ми використовуємо семінар-дискусію (групову дискусію) як процес діалогічного спілкування студентів. Задача використання методу - формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні та вирішенні теоретичних та практичних проблем. Набування досвіду критичного мислення відбувається через навички студентів точно висловлювати свої думки у доповідях та виступах, активно відстоювати свою точку зору, аргументовано заперечувати, спростовувати помилкову позицію колег. Робота на семінарі-дискусії зумовлює високий рівень інтелектуальної та особистісної активності, залученості до процесу навчального пізнання [1].

Семінар-дискусія з «Експериментальної психології» містить елементи ділової гри та відображає реальні позиції студентів. Заздалегідь визначається «проектна група», якій надається матеріал із теми, що буде розглядатися на семінарі. Це опис класичного експерименту з психологічних досліджень або сучасні експерименти, які представлено у наукових виданнях. Інша частина групи обирає представників-критиків, які слідкують за доповіддю та її опонуванням і обов'язково задають питання за темою експерименту. Інші учасники групи задають питання за бажанням.

«Проектна група» обирає Доповідача (або групу доповідачів), Ведучого та Опонентів. Ведучий керує таймінгом доповіді, ходом обговорення (надає слово для питань), стежить за аргументованістю доказів або спростування, відповідність формулювання понять та термінів, етичністю комунікації. Доповідачі презентують зміст експерименту за наданим планом та відповідають на запитання групи. Опонент повинен не тільки кратко відтворити основні

складові проведеного експерименту, продемонструвавши цим його розуміння, але й знайти вразливі місця або помилки проведення та (або) інтерпретації експерименту та проаналізувати перебіг доказів.

Викладач, як правило, займає рольову позицію Експерта, який оцінює ефективність дискусії, аргументованість висунутих аргументів та припущень, зроблених висновків. Наприкінці заняття викладач висловлює думку про внесок того чи іншого учасника в хід обговорення та підбиває підсумки семінару.

У ході семінару-дискусії розвиток критичного мислення здійснюється через активну участь студентів у глибокому та багаторівневому обговоренні. В процесі обговорення вони вчаться чітко доповідати суть наукової інформації, аргументувати її, а також аналізувати позиції опонентів, виявляючи слабкі місця у їхніх міркуваннях. Особливо важливий розподіл учасників на різні рольові позиції, кожна з яких потребує певних аналітичних навичок: уміння знаходити протиріччя, оцінювати логічні зв'язки, а також перевіряти обґрунтованість гіпотез та зроблених висновків.

Проміжний контроль знань студентів підтвердив ефективність використання даної форми навчання у підготовці майбутніх фахівців.

Ключовим елементом формування критичного мислення є те, що семінар-дискусія надає студентам можливість вибудовувати власну пізнавальну діяльність, спираючись на знання, які вже є та оволодіти навичками критичного сприймання отриманої інформації. Це не лише підвищує якість професійної підготовки майбутніх психологів, але й сприяє формуванню їх наукового світогляду та дослідницької компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Експериментальна психологія [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 053 Психологія / уклад. М. К. Кременчуцька. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. 39 с.

2. Мойсеєнко Р. М. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців засобами активних методів навчання в умовах університетської освіти. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки.* 2017. вип. 159. С. 97-103. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_159_18

3. Трубіцина О. , Валюкевич Т., Шакуров Є. Розвиток критичного мислення як ключової компетенції студентів у вищій освіті. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка».* 2024. № 2(20). С. 1230-1244. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-1230-1244](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-1230-1244)